

تفاوت حقوق خالص و ناخالص چیست؟

تفاوت حقوق خالص و ناخالص چیست؟

یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در حوزه منابع انسانی و حسابداری حقوق و دستمزد، درک تفاوت بین سه واژه کاربرد **حقوق ناخالص**، **حقوق خالص** و **حقوق مشمول بیمه** است. بسیاری از کارکنان وقتی فیش حقوقی خود را دریافت می‌کنند، با چند عدد متفاوت روبه‌رو می‌شوند و ممکن است این سؤال برایشان پیش بیاید که چرا مبلغ نهایی دریافتی کمتر از حقوق توافقی است. پاسخ این سؤال در شناخت دقیق این سه مفهوم نهفته است.

در این مقاله به‌طور جامع به تعریف، فرمول، تفاوت‌ها و نکات کاربردی حقوق خالص، ناخالص و مشمول بیمه می‌پردازیم تا هم کارکنان و هم مدیران بتوانند فیش حقوقی و محاسبات بیمه‌ای و مالیاتی را بهتر درک کنند.

✓ حقوق ناخالص چیست؟

حقوق ناخالص در واقع همان **حقوق کل قبل از هرگونه کسورات** است. یعنی هر آنچه کارمند یا کارگر به دلیل فعالیت خود در طول یک ماه استحقاق دریافت آن را دارد، بدون آن که مالیات، بیمه یا سایر کسورات از آن کسر شده باشد.

اجزای حقوق ناخالص شامل:

- حقوق پایه (طبق قرارداد یا قانون کار)
- مزایای مستمر مانند حق مسکن، بن خواربار و پایه سنوات
- اضافه کاری
- برخی مزایای غیرنقدی و غیرمستمر

✈ فرمول حقوق ناخالص:

حقوق ناخالص = حقوق پایه + مزایای مستمر + اضافه کاری + مزایای غیرنقدی

به زبان ساده، اگر در قرارداد کاری شما مبلغ ۱۵ میلیون تومان درج شده و به آن اضافه کاری و حق مسکن و خواربار اضافه شود، جمع آن‌ها همان حقوق ناخالص است.

✓ حقوق خالص چیست؟

حقوق خالص همان مبلغی است که پس از کسر تمام کسورات قانونی و توافقی به حساب بانکی کارمند واریز می‌شود. به عبارت دیگر، این همان مبلغی است که در نهایت در دست فرد باقی می‌ماند.

کسورات شامل:

- مالیات بر حقوق (طبق نرخ مالیات حقوق)
- حق بیمه سهم کارمند (۷٪ حقوق مشمول بیمه)
- اقساط وام یا مساعده دریافتی
- سایر کسورات توافقی

✈ فرمول حقوق خالص:

حقوق خالص = حقوق ناخالص - (مالیات + بیمه + وام + سایر کسورات)

مثلاً اگر حقوق ناخالص فرد ۲۰ میلیون تومان باشد و ۳ میلیون تومان بابت مالیات، ۱/۵ میلیون تومان بابت بیمه و ۵۰۰ هزار تومان بابت اقساط وام کسر شود، حقوق خالص او برابر ۱۵ میلیون تومان خواهد بود.

✓ حقوق مشمول بیمه چیست؟

حقوق مشمول بیمه به بخشی از حقوق و مزایا گفته می‌شود که مبنای محاسبه حق بیمه تامین اجتماعی قرار می‌گیرد. طبق قوانین، تنها **مزایای مستمر و ثابت** مشمول بیمه هستند و مزایای غیرمستمر در محاسبه بیمه لحاظ نمی‌شوند.

مزایای مشمول بیمه: (✓)

- حقوق پایه
- پایه سنوات
- حق مسکن و بن خواربار
- اضافه کاری

مزایای غیرمشمول بیمه: (X)

- عیدی
- حق ماموریت
- بازخرید مرخصی
- پاداش‌های موردی

بنابراین کارفرما موظف است حق بیمه را بر اساس مبلغ حقوق مشمول بیمه محاسبه و پرداخت کند، نه بر اساس حقوق ناخالص یا حقوق خالص.

📁 جدول مقایسه‌ای سه نوع حقوق

زمان پرداخت	مشمول بیمه مشمول مالیات عنوان
قبل از کسورات	تا حدودی
مبلغ نهایی دریافتی خیر	خیر
حقوق ناخالص	حقوق خالص

زمان پرداخت مشمول بیمه مشمول مالیات عنوان

مبنای محاسبه بیمه بله طبق قانون حقوق مشمول بیمه

❗ نکات کاربردی

۱. **حقوق خالص همیشه کمتر از حقوق ناخالص است.** این تفاوت ناشی از کسورات اجباری مانند بیمه و مالیات است.

۲. **حقوق مشمول بیمه کمتر از حقوق ناخالص است،** زیرا برخی مزایا در محاسبه بیمه لحاظ نمی‌شوند.

۳. در فیش‌های حقوقی معمولاً عبارت‌هایی مثل «حقوق بیمه‌پذیر» یا «حقوق مشمول بیمه» درج می‌شود که دقیقاً همین مفهوم را نشان می‌دهد.

۴. تفکیک درست این سه نوع حقوق، برای جلوگیری از جرایم مالیاتی و بیمه‌ای ضروری است.

۵. اکثر نرم‌افزارهای حقوق و دستمزد استاندارد، بخش‌های خالص، ناخالص و مشمول بیمه را به صورت جداگانه ثبت و گزارش می‌کنند.

❓ پرسش‌های متداول

۱. **چرا مبالغ مختلفی در فیش حقوقی وجود دارد؟**

زیرا حقوق خالص، ناخالص و مشمول بیمه با هم متفاوت هستند.

۲. **آیا پاداش عملکرد مشمول بیمه می‌شود؟**

اگر پاداش به صورت مستمر و منظم پرداخت شود، بله. در غیر این صورت مشمول بیمه نیست.

۳. **آیا از حقوق خالص مالیات کسر می‌شود؟**

خیر، مالیات از حقوق ناخالص کسر می‌شود و آنچه باقی می‌ماند همان حقوق خالص است.

📌 نتیجه‌گیری

شناخت تفاوت بین حقوق ناخالص، حقوق خالص و حقوق مشمول بیمه، یکی از مباحث کلیدی در مدیریت منابع انسانی و حسابداری حقوق و دستمزد است. این آگاهی نه تنها به حسابداران کمک

می‌کند تا محاسبات دقیق‌تری داشته باشند، بلکه به کارکنان نیز امکان می‌دهد فیش حقوقی خود را بهتر تحلیل کرده و در صورت لزوم اعتراض یا پیگیری قانونی داشته باشند.

همچنین آشنایی با این مفاهیم باعث می‌شود کارفرماها در پرداخت حق بیمه و مالیات دچار خطا نشوند و از جریمه‌های احتمالی سازمان تأمین اجتماعی و امور مالیاتی جلوگیری کنند.

در نهایت، توجه به جزئیات این سه مفهوم باعث شفافیت مالی در سازمان و رضایت بیشتر کارکنان خواهد شد.

محتوای این مقاله برگرفته از **کتاب ایستگاه پایانی حقوق و دستمزد** تألیف مجتبی سهرابی است.

برای مشاهده مثال‌های واقعی و فرمول‌های دقیق، وارد لینک زیر شوید:

مشاهده و تهیه کتاب

نخبه‌داب

